

TINA BAUGH

Format a Oxford, l'historiador Henry Ettinghausen ha esdevingut un especialista en els orígens de la premsa hispànica del segle XVII. Després de publicar, el 1993, un recull sobre les notícies impreses a Barcelona durant la Guerra dels Segadors, aquest any ha inaugurat la col·lecció "Textos i documents", editada per l'Arxiu Municipal de Barcelona, amb la publicació de la magnífica col·lecció de fulls de notícies impresos a la capital de Catalunya entre 1612 i 1628, i que ha rescatat de l'oblit a la Biblioteca Nacional de Lisboa, amb el títol *Notícies del segle XVII: la premsa a Barcelona entre 1612 i 1628*.

Seguint les implacables normes administratives que regeixen la vida del

un lluminós dia d'agost, evoquem l'aventura historiogràfica de capbussar-se per les poc trillades col·leccions dels primers exemplars de cultura de masses de la Barcelona del segle XVII. És el que avui en diem la premsa de l'època.

—Vostè es va especialitzar en Quevedo. Com va interessar-se per una matèria tan allunyada de l'alta cultura com els orígens de la premsa hispànica?

—Hi ha quevedistes que no és mouen de Quevedo, però em sembla molt exagerat. Després de fer una tesi sobre l'obra neoestoica de Quevedo, que és una cosa molt seriosa, vaig pensar que havia d'haver-hi altres coses interessants i diferents i em vaig trobar les autobiografies de soldats

“Trobem constants entre la premsa del segle XVII i l'actual”

Conversa amb l'historiador
Henry Ettinghausen

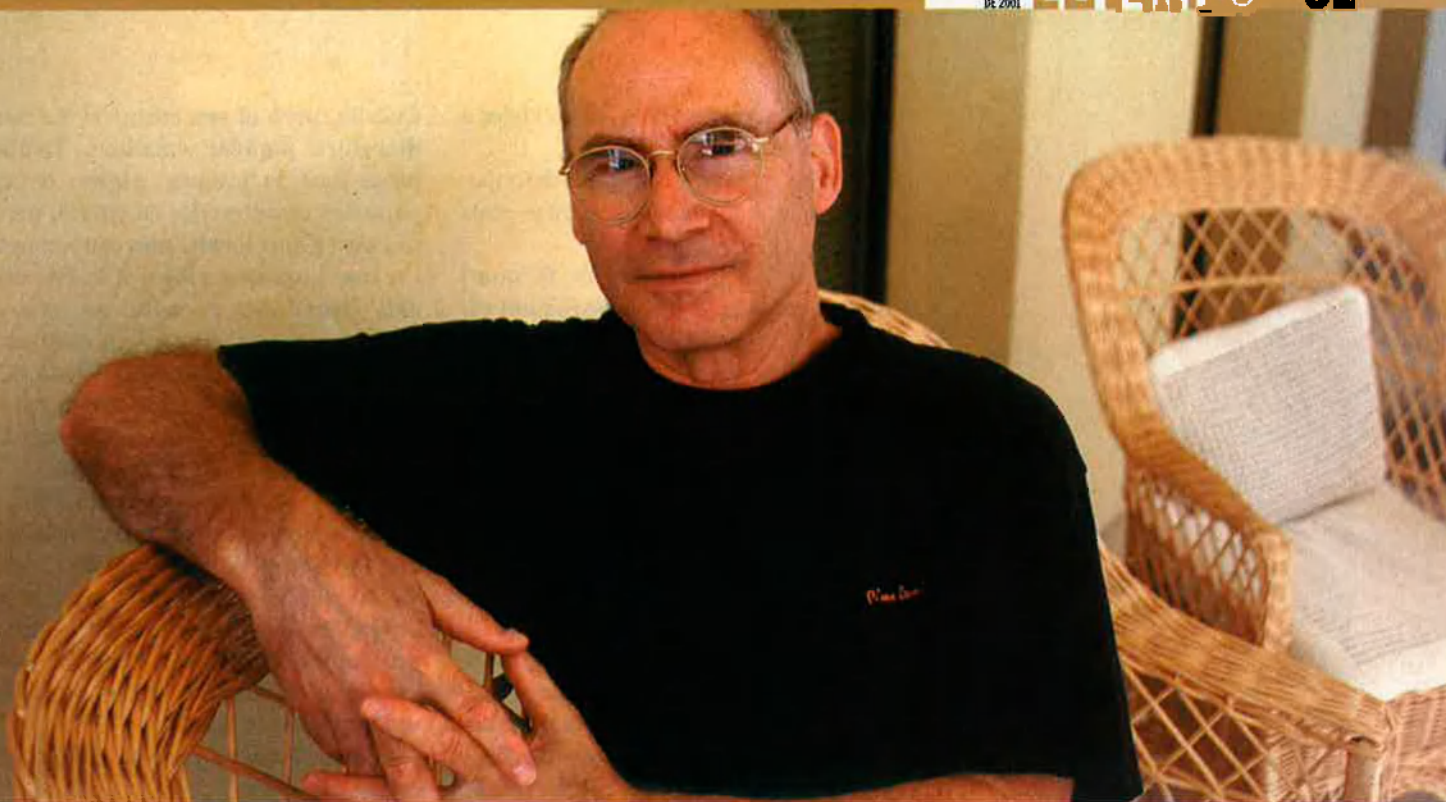
Una entrevista d'Antoni Sella.

europèus, l'1 d'abril de 2001 Henry Ettinghausen ingressà en el selecte cos de catedràtics emèrits de la universitat anglesa de Southampton. Quatre mesos després, les trenta tones transportables de quatre dècades de vida londinenca esperen trobar un lloc definitiu entre les habitacions de la seva casa de La Pera, el petit municipi –200 habitants– del Baix Empordà on hi ha el castell de Púbol i on estiuja des de fa trenta anys. És, segons la seva descripció, el centre de l'univers, i al voltant d'un petit brollador rodejat de gespa ben tallada, en

espanyols del segle XVII. Vaig fer edicions de dues d'aquestes obres, la d'Alonso de Contreras, que és relativament conegut, i Diego Duque de Estrada, que no és tan conegut. Tot estudiant-los, vaig adonar-me que una de les fonts interessants de documentació eren el que moltes vegades es denomina *relaciones de sucesos*, és a dir, l'equivalent al que nosaltres entenem per la premsa.

—Amb notables diferències.

—La gran diferència és que avui la premsa significa un diari que porta

moltes notícies de tot tipus, i una *relació de sucesos*, normalment, parla només d'un sol fet i, a més a més, no sortia cada dia ni amb una regularitat establerta.

—Vostè en aquest camp ha fet una gran troballa, el de la Biblioteca de Lisboa. Com va localitzar els tres lligalls que contenen quasi el 50% de la premsa barcelonina que ens ha arribat d'aquella època?

—Uf!!! M'he passat els últims vint anys dedicant-me, sobretot, a aquesta premsa primitiva hispànica, la premsa preperiòdica. Vaig buscar en diverses biblioteques i en una bibliografia vaig trobar que es mencionava la relació de Lisboa i em vaig adonar que era un col·lecció impressionant, importantíssima per a la història de la premsa catalana i que valdria la pena difondre-la.

—Què hi troba, en aquests papers, per dedicar-los vint anys de la seva vida?

—Són interessants com a fons històriogràfiques per contrastar amb altres relats, com les biografies, però també tenen un interès intrínsec com a premsa i tot el que això vol significar: és a dir, que representa el que una societat o una certa autoritat pensa de si mateixa o vol que els altres en pensin. No només tenim els fets expli-

cats, sinó la manera com estan escrits i els temes escollits.

—És a dir, que hi ha algú que diu què és notícia, que fa una selecció subjectiva.

—Sí. Per més que diguin que amb Catalunya Informació ho saps tot, al món passen moltes coses i ni amb Catalunya Informació ho saps tot. En aquella època passava el mateix. El que em sembla més important és això, el fet que hi hagués una premsa, el que nosaltres, avui, entenem com una premsa i que funcionava, en moltes qüestions, d'una manera molt semblant al que entenem nosaltres.

—El quart poder al segle XVII?

—Hi ha moltes coses comunes. Entenem que la premsa no és objectiva, que sempre es tria el que es considera com una notícia que val la pena donar a conèixer i que, a més a més, els diaris ni tan sols presenten la mateixa notícia de la mateixa manera. Hi ha deformacions ideològiques, i aquestes deformacions ideològiques hi són avui i al segle XVII.

—Com neix aquesta premsa primigènia?

—Jo crec que en el moment en què hi ha una persona, que escriu una carta a una persona d'una altra ciutat o país, i la persona que rep la car-

“La premsa neix quan la persona que rep una carta s'adona que allà hi ha una cosa que no només té interès per a ell, sinó que té un interès més generalitzat. Ja a finals del segle XV hi ha impressors que difonen cartes de relació.”

TINA BAQUÉ

“En principi sembla que eren els cecs els que venien la premsa, quan encara no hi havia la loteria. També a casa dels impressors i, cal suposar, als mercats.”

ta s'adona que allà hi ha una cosa que no només té interès per a ell, sinó que té un interès més generalitzat. A vegades la carta està escrita suggerint aquest interès més general. Ja a finals del segle XV hi ha impressors que difonen cartes de relació. Això, amb el temps, es converteix en alguna indústria i, no sé ben bé com, la gent aprèn les regles del joc i a escriure un tipus de cartes que es presten a ser difoses. També es crea un públic lector, interessat a llegir notícies que vénen de fora.

—La secció d'internacional fou la que va néixer primer?

—Normalment les notícies vénen de fora, però també n'hi ha que són més properes, o, fins i tot, de la mateixa ciutat, com són algunes festes. En aquest sentit, és com els diaris que porten notícies de la seva mateixa ciutat i que quan les publiquen ja saben

que la gent les coneix, o les ha vistes a la televisió.

—Hi ha, en la premsa, vicis i deformacions que han aguantat quatre-cents anys?

—Sí, sí. En la premsa de fa quasi quatre-cents anys hi ha coses molt divertides, històries curioses, com les que trobem ara. No sé si són vicis, però hi ha constants molt evidents.

—Com per exemple?

—La idea que l'enemic, pel sols fet de ser enemic, és, forçosament, dolent. No pot haver-hi un enemic que no sigui dolent. Al segle XVII hi ha un factor ideològic importantíssim que no es deixa mai de recalcar, que és la religió. Els martiris i els actes de fe són el mateix, però mentre que la víctima d'un martiri és bona, la d'un acte de fe és dolenta. El factor ideològic és pertot arreu. En canvi, hi ha també diferències. La més important, potser, és que les notícies acostumen a ser bones. Per exemple, en parlar de guerres, només se celebra la victòria. Això és veu molt clar en la Guerra dels Segadors.

—En el cas concret de les informacions de guerra, se segueix bastant el principi d'informar només del que s'entén per positiu

—Sí, és cert, cada bàndol crea la seva història. Agafem un altre exemple, com són els desastres naturals. Avui, un desastre natural és una mala notícia. Al segle XVII, també, però es convertia en una bona notícia perquè la premsa era providencialista i res podia passar si Déu no ho volia. Si hi ha un desastre, passa perquè Déu ho vol així i és una manera de recordar que la gent ha d'actuar com Déu mana i, en aquest sentit, és com un regal.

—Entre la premsa recollida en la col·lecció lisboeta i la que va publicar de l'època de la Guerra dels Segadors, hi ha diferències importants?

—La premsa anterior a la Guerra dels Segadors s'inscriu en un marc hispànic i no es diferencia gaire de la de la resta de la península; forma part del món hispànic i utilitza la llengua castellana. Hi ha, en això, un paral·lisme amb la literatura. La literatura culta que es llegeix a Barcelona és en

castellà, però al seu costat hi ha una literatura popular catalana. També passa amb la premsa. Alguns temes populars estan escrits en català, però són coses més locals, més autòctones. En canvi, quan arribem a la Guerra dels Segadors, es nota un canvi. Aquest canvi és una prova molt important de la presa de consciència nacional, fins i tot nacionalista dels catalans, que es reflecteix, també, en la promoció de la llengua catalana.

—Aquest canvi, com es produeix?

—Hi ha una presa de consciència pel que fa a Felip IV com a rei de Castella, no rei d'Espanya. En la premsa de la Guerra dels Segadors, quasi sempre que es refereixen a Felip IV parlen del rei de Castella. Hi ha una idea d'anar contra Castella.

—Llegint aquesta premsa, quina Barcelona descobrim?

—Una mica com la Barcelona d'avui dia; una ciutat que vol estar oberta al món, que rep notícies d'arreu d'Europa i, fins i tot, de més lluny, d'Amèrica, d'Àsia i del nord d'Àfrica.

—Quines eren les notícies que més interessaven?

—Les procedents de França i les que feien referència a tota la Mediterrània.

—Malgrat la crisi, la Mediterrània continua essent l'epicentre de l'interès dels barcelonins?

—Possiblement sigui per això, per les lluites constants que s'hi produeixen entre nacions. Es parla d'encontres bèl·lics, de pirates de tota mena.

—Quin va ser el primer reportatge periodístic escrit en català?

—És una còpia de les noves d'Itàlia, escrita el juny de 1571.

—Com circulava aquesta premsa?

—En principi, sembla que eren els cecs els que la venien, quan encara no hi havia la loteria. També a casa dels impressors i, cal suposar, que als mercats. Fa quaranta anys, vaig veure al Rastro de Madrid un dona que recitava romances que parlaven de notícies i, al final del recitat, venia les romances impreses. Suposo que això, antigament, devia ser molt corrent i que així es venien moltes de les relacions escrites en vers que ens han arribat.